

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ
ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ ім. Г. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. М. ДРАГОМАНОВА
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ» ім. І. СІКОРСЬКОГО

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ ХІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ»**

**REPORTS OF THE XI INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE “A PERSON, A SOCIETY, COMMUNICATIVE TECHNOLOGIES”**

м. Харків, 26–27 жовтня 2023 р.

Харків
2023

УДК 740+656+338

ББК 87

Л 93

Головні редактори:

Панченко С.В. – доктор технічних наук, професор, академік Транспортної академії України, ректор Українського державного університету залізничного транспорту

Андрущенко В.П. – доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова

Редакційна колегія:

Абашик В.О. – д-р філос. наук, професор

Бабенко А.О. – канд. техн. наук, доцент

Вельш Вольфганг – габілітований доктор філософії, професор

Даніл'ян В. О. – канд. філос. наук, доцент

Дудін О.А. – канд. техн. наук, доцент

Змій С.О. – канд. техн. наук, доцент

Каграманян А.О. – канд. техн. наук, доцент

Колеснік К. Е. – канд. іст. наук, доцент, академік ТАУ

Коростельов Є.М. – канд. техн. наук, доцент

Кравець А. М. – канд. техн. наук, доцент

Куценко М. Ю. – канд. техн. наук, доцент

Лисечко В.П. – канд. техн. наук, доцент

Лях В.В. – д-р філос. наук, професор

Новіков Б. В. – д-р філос. наук, професор

Павлов В. І. – канд. філос. наук, доцент

Панченко В. В. – канд. техн. наук, доцент

Соломніков І.В. – канд. екон. наук, доцент

Семенцова О.В. – канд. екон. наук, доцент

Толстов І. В. – канд. філос. наук, доцент

Устенко О. В. – д-р техн. наук, професор, академік ТАУ

Затверджено до друку Вченою радою Українського державного університету залізничного транспорту (протокол № 6 від 11.12.2023 р.)

Людина, суспільство, комунікативні технології: матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. 26-27 жовтня 2023р. Відп. за випуск В.О. Даніл'ян. — Харків : Мачулін, 2023. — 242 с..

ISBN 978-617-8195-79-3

УДК 740+656+338

Матеріали подано в авторській редакції

ISBN 978-617-8195-79-3

© Авторський колектив, 2023

© Мачулін, худ. оформлення, 2023

формується ті нейронні зв'язки, які відповідають за аналітичне мислення, за розрізнення певних складних синтаксичних структур. Наприклад, лінгвістичні дослідження довели, що коли мова наділена благозвучністю або ж її граматичні правила чітко впорядковані та достеменно сформовані, то такими ж рисами характеру можуть бути наділені носії цих мов. Під час одного експерименту вчені досліджували нейронні зв'язки, що об'єднують мовні центри носіїв арабської та німецької мов. Ці мови кардинально відрізняються. МРТ мозку арабськомовних добровольців показала більш міцний зв'язок між лівою та правою півкулями мозку, а в німецькомовних – в мовному секторі лівої півкулі. Це доводить, що мозок є пластичним. Тобто, при вивченні іноземної мови відповідні структури мозку, які відповідають за світосприйняття, змінюються, а, отже, наш мозок адаптується до когнітивних вимог. [4; с.37].

Список використаних джерел

1. Гумбольдт В. Язык и философия культуры. М: Прогресс, 1985. 451 с.
2. Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність (від О.Потебні до гіпотезимовного релятивізму). Львів: Літопис, 2002. 304 с.
3. НейроІмідж. Том 270. 15 квітня 2023 р. С. 27-40
4. Bloomfield L. Introduction to the Study of Language. New York:Holt and Co., 1914—P.276-380
5. Saussure F. de. Cours de lin-guistiquegenerate. Edition critique par R. Engler. Wiesbaden, 1967-1968. P. 427-429.

БЛИЗНЮК Л.М., к.філол.н., доцент

МИХАЙЛОВА Є., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Український державний університет залізничного транспорту

м. Харків, Україна

НЕОГУМБОЛЬДТІАНСТВО У ВИЗНАЧЕННІ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Термін «неогумбольдтіанство» використовується у лінгвістиці та визначає прагнення вивчати мову в тісному зв'язку з культурою її носіїв. Таку назву цей напрям отримав у зв'язку з тим, що вперше проблема «мова і народ» на широкій науковій основі була поставлена В. Гумбольдтом.

На думку Гумбольдта, у мові закладено певне світобачення, яке відображає духовний світ народу – носія мови. Мова знаходиться між людиною й зовнішнім світом, і людина бачить світ таким, яким він зафіксований у рідній мові: «Людина оточує себе світом звуків, щоб сприйняти й засвоїти світ предметів [1, с. 115]. Оскільки сприйняття й діяльність людини залежать від її уявлень, то її

відношення до предметів цілком зумовлене мовою». Отже, за Гумбольдтом, мова описує навколо людини ніби зачароване коло, вийти з якого можна лише тоді, коли необхідно вступити в інше коло, тобто вивчити іншу мову. Перехід на іншу мову спричиняє зміну світобачення. На цих теоретичних засадах і на вченні про внутрішню форму мови, яка, на думку Гумбольдта, фіксує особливості національного світогляду, ґрунтується неогумбольдтіанство.

Виокремлюють два різновиди неогумбольдтіанства: європейське й американське. Європейське неогумбольдтіанство виникло в 20-ті роки ХХ ст. в Німеччині як реакція на обмеженість (однобічність) молодогограматизму і прагнення відродити гумбольдтівські традиції в мовознавстві.

Найяскравіший представник європейського неогумбольдтіанства – німецький учений Лео Вайсгербер (1899 – 1985). Основні ідеї Вайсгербера викладено в чотиритомній праці «Про сили німецької мови», яка вийшла в 1950 р. в Дюссельдорфі. Найважливіші теоретичні положення містяться у другому томі «Про світогляд німецької мови».

Вайсгербер спирається на ідеї Гумбольдта і приймає теорію знакової природи мови Соссюра й теорію семантичного поля Трієра. Таким чином, мова є духовною силою народу, рушійною силою історії. Вайсгербер називає мову «уявним проміжним світом», утвореним внаслідок взаємодії світу речей і світу свідомості. Положення про співвіднесеність світу мови із зовнішнім світом учений заперечує. Мова сама створює навколишній світ. Вона є картиною світу і водночас світоглядом народу, а оскільки кожна мова пов'язана з певним етносом, то відмінність мов є відмінністю поглядів на світ. Представники різних етносів бачать світ по-різному. Завдання мовознавців – проникнути у світогляд мови. Для цього їй потрібно вивчати як культуротворчий феномен, оскільки вона творить культуру і фіксує результати цієї творчості. Водночас мова виступає як сила, що творить історію, бо «охоплює собою й духовно стимулює постійного носія історичного життя – народ» [3, с.195].

Суть праці німецького вченого полягає в тому, щоб показати активний вплив мови на мислення і на еволюцію людської свідомості. Але праця має численні недоліки: надмірно акцентується на інтелектуальному аспекті мови. Мова, за Вайсгербером, керує розвитком людської свідомості, визначає шляхи її розвитку. Однак усе це – перебільшення ролі мови в житті суспільства. Мова справді є посередником між людиною й реальним світом, але лише в тому сенсі, що без неї є неможливою пізнавальна діяльність людини.

Американське неогумбольдтіанство розглядає цю проблему інакше. Зародження американського неогумбольдтіанства пов'язують з іменем Франца Боаса (1858-1942), який присвятив своє життя вивченню мов корінного населення Північної Америки – ескімосів та індіанців. Його дослідницькі праці

представлені в колективному «Довіднику мов американських індіанців» (1911). Він один із перших звернув увагу на теоретичне значення вивчення мов американських індіанців. В етнографії, на думку Боаса, на зміну загальним теоріям повинен прийти ґрунтовний і безпристрасний аналіз усіх сторін життя кожного народу [2, с.369]. Слід зазначити, що Боас сповідував рівність усіх мов світу, був непримиренним антирасистом.

Працю Боаса (дослідження індіанських мов) продовжив його учень Едуард Сепір (1884-1939). За освітою він був антропологом, щопозначилося на його науковому світогляді. Найвідомішою працею вченого є «Мова», яка вийшла друком у 1921 р. Стосовно дослідження мови і мислення, то, за переконанням Сепіра, вони взаємопов'язані, однак «межі мови і мислення не збігаються. Мову можна вважати лише зовнішньою гранню мислення на найвищому, найзагальнішому рівні символічного вираження» [4, с.140]. У цій цитаті відчувається відгомін думок Гумбольдта. Надзвичайно актуальним є положення Сепіра, що впливає з функції соціальної солідарності, про важливу роль мови у становленні й розвитку національної самосвідомості.

Отже, аналіз таких лінгвістичних досліджень дає можливість вирішити багато лінгвокультурологічних проблем, які залишаються актуальними і в наш час.

Список використаних джерел

1. Franz Boas. The Classification of American Languages. American Anthropologist. 1920. Vol. 22. P. 367-376.
2. Johann Leo Weisgerber. Zweimal Sprache, 1973. 203 s.
3. Гумбольдт В. фон. О различии строенияч еловеческих языков и его влияния на духовное развитие человечества. *Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию*. Москва. Прогресс, 1984. 245 с.
4. Swadesh M., Edward Sapir, «Language». 1939, v. 15, № 2; 1966. P 134-167

БОЙЧЕНКО М.І., д.філос.н., професор
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

ЦІННОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШІ ТА ВАРТОСТІ ЛЮСЬКОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Свогочасу досягнення у розвитку Штучного Інтелекту (ШІ) викликали у деяких соціальних критиків алармістські настрої, спрямовані на застереження від тієї надмірної влади, яку ШІ отримує над людством загалом і кожним з нас зокрема. Втім, як завжди у випадку з якоюсь новою технологією, успішна практика її використання доволі швидко притишує, а згодом і зводить нанівець

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І. ФІЛОСОФСЬКІ ТА ГУМАНІТАРНІ НАУКИ	5
АБАШНІК В.О. Григорій Сковорода у творчості Фелікса Гаазе (1882–1965)	5
АБАШНІК У.В. «Будинок привидів» (1942): особливості швейцарської комедії жахів	9
БЕРЕЗНИЙ В.М., ЄРМОЛЕНКО О.А., ЛИСЬОНКОВА Н.М. Трансформація освіти в епоху нейромереж	12
БЛИЗНЮК Л.М. Психофізіологічні основи мови і мислення	14
БЛИЗНЮК Л.М., МИХАЙЛОВА Є. Неогумбольдтіанство у визначенні мовної картини світу	16
БОЙЧЕНКО М.І. Цінності використання ші та вартості люської комунікації	18
ВАРЛАМОВА А.В., НЕШКО С.І. Переклад як засіб комунікації	21
ГАЙДЕМАНН Дітмар Герман Моральний скептицизм та етичний релятивізм	22
ДАНІЛ'ЯН В.О. Теорія регіональних розбіжностей Стейна Роккана	30
ДАНІЛ'ЯН В.О., РЯБЧЕНКО С.Р., БАБЕНКО К.А. Соціально-психологічні чинники формування здорового способу життя здобувачів вищої освіти	32
ДАРАГАН А., НАЗАРЕНКО І.Л. Особливості перекладу економічних текстів	34
ДОВЖЕНКО С.С., СВЕТОШ В.Ю. Особливості фізичної активності у зрілому віці у відповідності з європейськими стандартами	35
ДОНЕЦЬ С.М., ТАРУТА А. Переклад українських суспільно-політичних реалій англійською мовою	37
ЗАГРІЙЧУК І. Д. Комунікація та толерантність в умовах сучасної пограничної ситуації	39
ЗРОДНІКОВА К.В., УМРИХІНА К.О. Людина та інформаційно-комунікативні технології: виклик сучасності	43
ЗРОДНІКОВА К.В., МИНИННИК Д.В. Вплив культурної глобалізації на суспільство	44
КІМ К.В., КОВАЛЬОВА О.В., ШАПАТІНА О.О. Комунікації учасників освітнього процесу	45
КОДАЛЛЕ Клаус-Міхаель Дух прощення	47
КОЛЕСНИК К.Е. Образ кайзера Вільгельма в творчості німецького медальєра Карла Гьотца	53
КОЛЕСНИК К.Е., ІХНЕНКО С.О. Англо-ірландська книжкова мініатюра у ранньому Середньовіччі	60
КОММЕДАЛ О. Теорія гендеру та гендерної ідентичності С. М. Ольсен	67

Наукове видання
Відповідальність за редагування та достовірність інформації
несуть автори роботи

Людина, суспільство, комунікативні технології:
матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф.
26-27 жовтня 2023 р.

Reports of the XI International scientific-practical conference
“A person, a society, communicative technologies”

Відп. за випуск В.О. Даніл'ян

Підписано до друку 20.12.2023. Формат 60x84/16.
Гарнітура «Times». Папір для мн. ап.
Ум. друк. арк. 27,67. Обл.-вид. арк. 41,8.
Наклад 300 пр. Зам. №

Видавець Мачулін Л.І.
тел. +38(068)886-52-57
editor2016@ukr.net
<http://knigoizdat.org.ua>
Свідоцтво про держреєстрацію:
сер. ХК №125 від 24.11.2004

Віддруковано в ПП Озеров Г. В.
м. Харків, вул. Університетська, 3, кв. 9.
Свідоцтво про реєстрацію: № 818604 від 02.03.2000.